

8.maj 2013

Til Børne- og undervisningsudvalget
Folketinget

Jeg skriver mine kommentarer til regeringens oplæg om folkeskolereform med baggrund i mine dybe bekymringer for reformforslagets konsekvenser for de svageste elever i folkeskolen. Jeg har arbejdet som leder af PPR, som skolechef og fagchef i Jægerspris og Frederikssund siden 1977 og har været fagligt beskæftiget sideløbende hermed siden 1981 – nu som formand for Pædagogiske Psykologers Forening (tidl. Skolepsykologernes Landsforening).

Som jeg har beskrevet, vil alle reformer, der ikke grundfæstes i lærerne grunduddannelse og i kompetenceudvikling hos lærere og skoleledere aldrig kunne gennemføres i praksis, så det virker ude i klasseværelset og dermed får virkning for eleverne. Det ved vi fra de mange udviklingsprojekter, der har været gennemført i folkeskolen siden begyndelsen af 1980'erne. Tværtimod vil nye reformkrav, der ikke er grundfæstet på lærernes rygmærk altid gøre lærerne usikre, og denne usikkerhed vil altid først ramme de svageste elever. Det er netop de elever, der er målgruppen for såvel reformudspillet som ønsket om øget inklusion.

Det er ikke primært et spørgsmål om at udvide undervisningstiden, men først og fremmest et spørgsmål om at gøre sig klart, hvad der skal til for at lave en kvalitativt god skole.

Hvad med heldagsskolen?

Regeringen ønsker med sit reformudspil – Gør en god skole bedre – at udvikle en sammenhængende og aktiv skoledag. I denne forbindelse lægges der op til, at eleverne obligatorisk skal være længere tid på skolen, hvor dagen skal veksle mellem undervisning og aktivitetstimer varetaget af lærere og pædagoger, der i fællesskab skal sikre sammenhængen.

Forslaget begrundes med, at for mange elever klarer sig fagligt dårligt, og der er for mange elever, der ikke gennemfører en efterfølgende uddannelse.

Der er vel ingen, der ikke ønsker at forbedre fagligheden for alle elever, men nødvendiggør det en lovændring, der forpligter alle elever til at være på skolen i 30 timer (bh.kl.-3-kl.), 35 timer (4.-6.-kl.) og 35 timer (7.-10.kl.)? Regeringen har henvist til, at eleverne får mere ud af undervisningen jo længere, de er sammen med lærerne. Det er blevet kraftigt modsagt af forskere fra DPU, og det er vist svært at finde forskningsmæssigt belæg for regeringens synspunkt.

Regeringen har bl.a. peget på, at det skal være muligt inden for den udvidede ramme at få hjælp til lektielæsning. Til det kan siges, at denne mulighed har eksisteret siden 1970'erne i skolernes SFO'er, i klubber og ungdomsskolen men udviklingen har vist, at det har været svært at få det gennemført i praksis. Eksemplet viser, at gode initiativer sjældent udvikles gennem lovgivning, men gennem udvikling af god praksis. Det tager tid og kræver som regel forberedt kompetenceudvikling for de implicerede fagpersoner.

Jeg er ikke bekendt med, at der findes forskning, der viser, at det ikke skulle være muligt at indfri regeringens mål og krav til folkeskolen inden for en tidsmæssig ramme, der udgør fra 8.00 – 14.00. Hvad der kræves, ved man til gengæld meget om fra forskning- og udviklingsarbejde siden begyndelsen af 1980'erne.

Samtlige evalueringsrapporter viser, at det er meget svært at sikre udvikling af folkeskolen, der indebærer, at læreren gør noget andet i klasseværelset, end det læreren plejer at gøre - eller synes er rigtigt. Hvis ikke udviklingsønskerne når den enkelte lærer, når man aldrig eleverne. Det har været hovedproblemet gennem årene, at selv på trods af stor enighed om vigtige udviklingstemaer mellem de fleste af folkeskolens interessenter, så er lovændringer og beslutninger på alle niveauer fra folketing til kommunalbestyrelse og på den enkelte skole i store træk forblevet uden effekt på den konkrete undervisning.

Kun i de tilfælde, hvor lærere sammen har arbejdet med udvikling, sker der noget. Det er dels afhængig af lærerens uddannelsesmæssige kompetencer og dels afhængig af den enkelte skoleleders evne til at skabe konstruktive arbejdsmiljøer på skolen, der udvikler engagerede lærere med lyst og mod på udvikling. Eksempelvis ved vi fra forskning, at der på kollektivt orienterede skoler er mindre problemadfærd.

Hvordan når man så læreren? Det sker ikke gennem lovændring eller kommunale beslutninger. Det langsigtede og sikre grundlag sikres gennem en forsvarlig grunduddannelse, der sikrer, at læreren kan varetage de udfordringer, som eleverne og skolen frembyder. Der er brug for en læreruddannelse, der sikrer en langt større sammenhæng mellem teori og praksis, som det fx er tilfældet i den fem-årige universitetsuddannelse som finske lærere får.

En regeringsreform af folkeskolen må følges op af den nødvendige ændring af læreruddannelsen, hvilket slet ikke er tilfældet i den nuværende situation, hvor den aftalte revision af læreruddannelsen blot flytter rundt på de alt for få timer inden for en uændret fire-årig ramme. Oven i købet fjernes det netop indførte liniefag i specialpædagogik netop nu, hvor fokus er på inklusion!

De eksisterende lærere i folkeskolen skal fungere i mange år endnu, og der er brug for en massiv og intensiv efteruddannelse, der kan sikre, at alle lærere har de nødvendige fagdidaktiske kompetencer, at de er gode til at lede og strukturere arbejdet i klasserne, og at de er gode til at skabe gode relationer til eleverne og skabe et trygt og konstruktivt arbejdsmiljø i klassen med gode relationer mellem eleverne indbyrdes.

En ambitiøs regeringsreform må og skal stille krav til kommuner og/eller staten om at sikre dette, men det er der tilsyneladende ikke politisk mod til, da det jo kræver økonomi af en ikke ringe størrelse samtidig med, at der ikke er politisk lyst til at stille konkrete krav af denne art til kommunerne.

Endelig er der brug for, at der tilrettelægges en meget omfattende uddannelse for landet skoleledere. Skoleledere er i henhold til den aktuelle lovgivning efterhånden helt suveræne ledere og ansvarlige for alle forhold for kvaliteten i folkeskolen. De vil blive stillet til regnskab fra alle sider lige fra staten til kommuner, skolebestyrelser, grupper af forældre, enkeltforældre, elever og fra lærergruppen. Og de vil skulle udføre dette ledelsesarbejde under strenge økonomiske vilkår, der nødvendiggør hårde prioriteringer. Her kan man sagtens blive nervøs på de svage elevers vegne, når

de skal prioriteres af den enkelte skoleleder i forhold til helhedsbehov på skolen. Er landets skoleledere rustet til denne opgave?

Hvis staten og kommunerne i fællesskab løser opgaverne med at beslutte den nødvendige grunduddannelse for lærere, sikre den nødvendige efteruddannelse for alle lærere samt tilrettelægge den nødvendige efteruddannelse for samtlige skoleledere – ja så er alle de væsentlige grundforudsætninger for at udvikle kvalitet i folkeskolen til stede.

Og det vil absolut være helt unødvendigt at udvide undervisningstiden ud over det vejledende timetal. Der vil også være tid til øget fysisk aktivitet som en integreret del af undervisningen og varetaget af lærere

Skolens elever har i høj grad også brug for at kunne disponere over deres fritid efter kl. 14.00 i forhold til fritidsinteresser og familie. Der er i forvejen rigelig risiko for en fortravlet og forjaget dagligdag for mange af skolens elever.

Der vil selvfølgelig være andre vigtige forhold at overveje, fx hvorledes man sikrer en vel tilrettelagt øget inklusion, hvor kompetenceudvikling og krav til de kommunale PPR'er spiller en vigtig rolle.

I forhold til ønsket og kravet om øget inklusion er det også trist at se, at dette ofte modarbejdes ved kommunale beslutninger om skolestrukturændringer, der medfører, at elever får hyppige skole-, klasse- og lærerskift. Det sker i alle de tilfælde, hvor et antal skoler lægges sammen med en fælles ledelse. Skolematriklerne bibeholdes, og der dannes føde- og overbygningsskoler med skole-, klasse- og lærerskift til følge. Det er meget uheldigt for de elever, der har brug for stor stabilitet og forudsigelighed og få voksen- og kammeratrelationer – netop de elever, der er inklusionens primære målgruppe. De har i forvejen også problemer med den populære opdeling af skolen i indskoling, mellemtrin og udskoling.

I begge ovenævnte tilfælde henvises til faglig snusfornuft, der overhovedet ingen dækning har i forskning. Skolestrukturændringerne med sammenlagte skoler begrundes ofte med tilsyneladende faglige argumenter, mens der tales stille om den egentlige økonomiske begrundelse – nemlig, at skolesammenlægninger er den eneste måde at sikre høje klassekvotienter, da de sammenlagte skoler kommer til at udgøre et fælles skoledistrikt.

Det er trist, at folkeskolen fortsat skal udvikles på baggrund af lægmandsbetragtninger, som det også har været tilfældet ved det aktuelle skolereformsforslag, hvor man kan høre ministre og toppolitikere hente deres begrundelser under overskrifter som ”det siger sig selv, at det er godt med to-lærertimer” eller ”enhver kan da forstå, at mere tid sammen med læreren er godt”.

Reformforslaget om heldags- eller helhedsskolen bygger også i høj grad på skrivebordstænkning og såkaldt snusfornuft. Hvordan vil man sikre helhed og koordination i det daglige arbejde mellem undervisningslektioner og aktivitetstimer i samarbejdet mellem lærere og pædagoger? Begge faggrupper vil fortsætte med at arbejde på den måde, som de finder størst tryghed ved, og resultatet vil blive en ukoordineret dagligdag for eleverne, og den eneste forskel vil være, at den bliver længere. Mere af det samme er der mindst af alt brug for.

Udvikling besluttet ikke via lovgivning, men det udvikles sammen med de involverede parter og gennem uddannelse. Først når ændrede strukturer sidder på rygmarven af lærerne, vil de være i

stand til at skabe et indhold, der rummer den nødvendige sikkerhed og overskuelighed for alle de svage elever i folkeskolen.

Når lærere tvinges ind i uvante og uforberedte strukturer og samarbejdsrelationer, medfører det usikkerhed, og det rammer altid de svageste elever i skolen hårdest.

Hertil kommer, at reformforslaget kommer på et tidspunkt, hvor der netop har været en hård konflikt med lock-out af folkeskolens lærere om en ændret arbejdstidsaftale med megen negativ omtale af lærerne. Regeringen og kommunerne er folkeskolens ledere og chefer. Fra arbejdsmiljø- og ledelsesteori og forskning ved vi meget om, hvordan gode og dårlige arbejdsmiljøer skabes, og hvilke konsekvenser de har. Eksempelvis vil vedvarende og systematisk negativ omtale af medarbejderne på en arbejdsplads automatisk skabe uengagerede og modløse medarbejdere. Der vil være stort sygefravær og store rekrutteringsproblemer, da prestigen ved at være medarbejder på pågældende arbejdsplads vil være lav og respekten for faget vil tilsvarende være lav. I virkeligheden er det helt uforklarligt, at folkeskolens lærere på trods af så mange års negativ omtale fra politikere og presse har kunnet fastholde et så højt fortsat engagement.

Det er meget svært at være optimistisk i forhold til, at der ud af den aktuelle konflikt kan fremtrylles engagerede og stærkt motiverede lærere med et stort ønske om at ændre på arbejdet i folkeskolen og dermed medvirke aktivt for at implementere en reform af folkeskolen, som de oven i købet er stærkt uenige i.

Politikerne har al mulig grund til at anerkende disse grundlæggende vilkår for udvikling af folkeskolen og gøre alt, hvad der er muligt for at genoprette et godt arbejdsmiljø, hvor der kan skabes en fælles tiltro til, at lærerne er de helt centrale aktører i forhold til at skabe udvikling i skolen

Staten og kommunerne har desuden en meget vigtig og betydningsfuld opgave for at sikre kvalitet i folkeskolen gennem at få øget kvaliteten i dagtilbudene for småbørn. Folkeskolens arbejde for kvalitet vanskeliggøres i høj grad af, at der hvert år i hver børnehaveklasse kommer nye 6-årige, der har oplevet alt for ringe omsorg fra forældre og personalet i dagtilbud, og som møder skolen med alt for uudviklede sociale kompetencer. De får problemer i folkeskolen fra første dag, og skolen får problemer med at løse denne opgave tilfredsstillende. Det er de elever, hvor det kan knibe for skolen at få rettet op på deres manglende færdigheder, usikkerhed og for ringe sociale kompetencer, og som derfor går ud af skolen med for dårlige faglige færdigheder.

Der er i allerhøjeste grad brug for at få set på, hvad vi byder de 0-6-årige, og hvilke muligheder samfundet giver til forældrene til disse.

Arbejdet med kvalitet i skolen – herunder inklusion – løses ikke ved uigennemtænkte reformer af folkeskolen, ændrede styringssystemer eller ændrede organisationsmåder. Det kræver langsigtet og omfattende planlægning i tæt dialog og opfølgen sammen med dem, der skal udføre ændringerne. Dialog og uddannelse rummer hovedsvarene til hvordan, det gøres – samt politisk mod og anerkendelse af, at ændring af folkeskolen ikke skal baseres på troen på, at enkle mirakelløsninger kan løse komplicerede problematikker, som de seneste 20 år har givet så mange eksempler på. Brug dog den viden der er tilgængelig, og lav langsigtet planlægning og investering i tæt dialog med skolens medarbejdere. Det kræver, at staten anerkender sin tovholderrolle i forhold til

kommuner, og at kommuner gør det samme i forhold til de enkelte skoler. Decentralisering til de enkelte skoleledere og afdelingsledere i det omfang, det er tilfældet for øjeblikket, vil uvægerligt vise sig om nogle år at have været en stor fejlbedømmelse.

80 % af folkeskolens elever er heldigvis så robuste, at de kan klare de mest vanskelige vilkår, som de bliver budt i skolen. Men de sidste 20 % er helt afhængige af, at der sker en fagligt seriøs udvikling af skolen, der er baseret på reel viden og om, hvad der kræves af kompetenceudvikling og faglig styring. Rodet politisk styring af skolen med kontinuerlige ændringer, skaber usikkerhed hos folkeskolens vigtigste professionelle aktører – lærerne. Det rammer altid de svageste elever og deres udbytte af undervisningen.

Det er derfor paradoksalt, at der i folketing og blandt landets kommunalpolitikere tilsyneladende er så ringe forståelse for, hvad der kræves for at udvikle den folkeskole, som alle er enige om er så vigtig for samfundet og den opvoksende generation. Netop det for ringe skoleudbytte for de 20 % er begrundelsen for at fremkomme med det voldsomme reformforslag om heldagsskolen – herunder ønsket om øget inklusion.

De økonomiske undskyldninger holder ikke. Der ikke er nogen modsætning mellem faglig og økonomisk styring. Tværtimod. Det er derfor et stort problem, at såvel ministerier som de kommunale administrationer ikke har anerkendt dette i deres egen praksis. Undervisningsministeriet har i mange år været fundstændigt blottet for ledere og chefer med faglig baggrund fra folkeskolen. Det er svært at forestille sig, hvorledes folketing og regering kan blive tilstrækkeligt forberedt på konsekvenser af deres politiske tanker.

Og i mange kommuner er skolechefjobbet reduceret til administrative styringsopgaver – herunder at varetage den store decentralisering til skolelederne. Resultatet er, at de 20 % svageste elever i skolen får en særdeles forskellig skolegang på landets skoler – helt afhængig af den konkrete skoleleder, der ofte i praksis vil være en afdelingsleder for en skolematrikel.

Folkeskolen er samfundets eneste og vigtigste dannelsesinstitution for alle kommende borgere, og den er alt for vigtig for samfundet til at fortsætte med at være en politisk kastebold og prøveklud for alle mulige fikse politikertanker. Skolen har brug for politisk styring og opbakning til at løse sin opgave.

Bjarne Nielsen

Formand for Pædagogiske Psykologers Forening